

wp/10/23

TER BESLISSING

**Directoraat Generaal
Langdurige Zorg**
Directie Langdurige Zorg
Afdeling 1

Opgesteld door

Aan

Minister LZS
Staatssecretaris VWS

Deadline: 13 oktober
2023

nota

Nota bij de beleidsvisie intimiteit en seksualiteit voor
mensen met een beperking

Datum
3 oktober 2023

Kenmerk
3705690-1055238-LZ

Uw kenmerk

Zaaknummer
1055238

Bijlage(n)
1

1. Aanleiding

Voor u ligt de *beleidsvisie intimiteit en seksualiteit voor mensen met een beperking*. Deze is opgesteld naar aanleiding van de motie van lid Paulusma (D66)¹ over intimiteit en seksualiteit voor mensen met een beperking. MLZS heeft in de kamerbrief Eindrapportage Programma Volwaardig Leven² van 4 februari 2022 toegezegd de uitkomsten van de moties van het lid Paulusma (D66)³ en lid Hijink (SP)⁴ in samenhang te bezien met de resultaten van het onderzoek van Gewoon Bijzonder⁵. Met deze beleidsvisie wordt ook het onderzoeksrapport *Veilige Zorgrelatie*⁶ aan de TK aangeboden.

2. Geadviseerd besluit

- StasVWS: akkoord op de beleidsvisie en verzending ervan aan TK door MLZS mede namens u;
- MLZS: akkoord op de beleidsvisie en verzending ervan aan TK. We verzoeken u de brief te ondertekenen.

3. Kernpunten

Beleidsvisie

Het is lang niet altijd de norm dat mensen met een beperking zelf over intimiteit en seksualiteit mogen beschikken. Middels deze beleidsvisie zegt u toe de komende jaren te werken aan de verbetering van intimiteits- en seksualiteitsbeleving voor mensen met een beperking.

De beleidsvisie stelt dat iedere persoon met een beperking in een veilige omgeving zelf kan beschikken over diens intimiteit en seksualiteit, passend bij de wens, de behoefte en het ontwikkelingsniveau van de persoon in kwestie. Mensen met een beperking weten met wie uit hun netwerk zij over verschillende aspecten van intimiteit en seksualiteit kunnen spreken, waaronder vriendschap, seksuele diversiteit en grensoverschrijdend gedrag. Cruciaal hierbij is het kunnen en

¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2022-2023, 24 170 nr. 266

² Tweede Kamer, vergaderjaar 2021-2022, 24 170 nr. 253

³ Tweede Kamer, vergaderjaar 2020-2021, 35 651 nr. 7

⁴ Tweede Kamer, vergaderjaar 2020-2021, 31 015, nr. 21

⁵ Redert et al. (2022), *Seks en het suikerspingevoel*

⁶ Billingham et al. (2023), *Veilige zorgrelatie in gehandicaptenzorg*.

durven aangeven van grenzen. Niet alleen voor mensen met een beperking, maar ook voor naasten en zorgverleners. Dit vereist kennis en vaardigheden, structurele aandacht en het doorbreken van het taboe.

Datum
3 oktober 2023

Kenmerk
3705690-1055238-LZ

Om de bovengenoemde visie te realiseren worden drie doelen nagestreefd:

- Mensen met een beperking, naasten en zorgprofessionals hebben toegang tot vindbare en toepasbare kennis. Door deze toepasbare kennis zijn zij in staat vaardigheden te ontwikkelen die nodig zijn om intimiteit en seksualiteit te bespreken en mogelijk te maken;
- In zorgorganisaties en in het informele netwerk is er sprake van structurele aandacht voor de verschillende aspecten van intimiteit en seksualiteit. Mensen met een beperking weten bij wie uit hun netwerk zij terecht kunnen met vragen over intimiteit en seksualiteit of voor een gesprek hierover;
- Mensen met een beperking, naasten en zorgprofessionals zijn in staat om hun eigen grenzen aan te geven. In de context van de normale intimiteit- en seksualiteitsbeleving, maar ook bij seksueel grensoverschrijdend gedrag en/of seksueel geweld.

Onderzoek Veilige zorgrelatie

In dit onderzoek is gekeken naar positieve vormen van aandacht voor seksualiteit in de gehandicaptenzorg om te bezien of die intimiteit en seksualiteit voldoende mogelijk en bespreekbaar maken. Ook is onderzocht of de bestaande instrumentaria een adequate reactie uitlokken als er grensoverschrijdend gedrag heeft plaatsgevonden. Uit het onderzoek komt onder andere naar voren dat mensen met een beperking behoefte hebben aan het actief bespreken van intimiteit en seksualiteit. Ook bevestigt het onderzoek de taboesfeer rond het onderwerp.

De onderzoekers hebben tijdens hun onderzoek verhalen uit de tweede hand gehoord over verplichte sterilisatie bij medebewoners in de intramurale gehandicaptenzorg. Hierover hebben we u, MLZS, op 26 mei jl. geïnformeerd waarop u ons vroeg hier door de onderzoekers voldoende aandacht aan te laten besteden en ook de IGJ in te lichten. Dit is een teer onderwerp dat in meerdere gesprekken van het onderzoek terugkwam. Gebleken is echter dat het lastig is om hier echt de vinger achter te krijgen. Het gaat om verhalen uit de tweede hand, over het verleden, waarbij het de vraag is of dit daadwerkelijk heeft plaatsgevonden en of sprake is geweest van dwang of eerder drang. Ook zouden cliënten achteraf van gedachten kunnen veranderen.

De onderzoekers bevelen aan om verder onderzoek te doen naar de verhalen rondom mogelijke verplichte anticonceptie. Ook roepen zij op om aandacht aan dit thema te geven. Hoe belangrijk het onderwerp ook is, o.i. voegt een nader onderzoek op dit moment weinig toe. Veeleer zouden we erop willen inzetten dat als zich zulke situaties vandaag de dag voordoen dat dit bespreekbaar is en cliënten ook iemand hebben waar ze terecht kunnen met hun vragen of dilemma's.

Daarmee neemt u dit onderwerp dus mee in de beleidsvisie. Het rapport biedt namelijk handelingsperspectief voor de praktijk. In de brief geeft u aan hierover samen met de VGN in gesprek te gaan met zorgorganisaties over hoe zij beter gebruik kunnen maken van bestaande protocollen en meldpunten, evenals van het programma Nu Niet Zwanger. We zijn ook in gesprek met de VGN om te onderzoeken hoe haar 'netwerk seksualiteit in de gehandicaptenzorg' hiervoor gebruikt kan worden.

Daarnaast geeft u in de beleidsvisie aan om de komende jaren verder bij te dragen aan de bewustwording en bekendheid van organisaties met bestaande

protocollen, routes en leidraden over het melden en bespreken van grensoverschrijdend gedrag. Hierover zijn wij in gesprek met de VGN. Wij hebben het definitieve onderzoeksrapport inmiddels aangeboden aan de IGJ, zodat die het kan betrekken bij haar toezicht.

Datum
3 oktober 2023

Kenmerk
3705690-1055238-LZ

4. Toelichting

a. Draagvlak politiek

Beleidsvisie

Een beleidsvisie op het gebied van intimiteit en seksualiteit voor mensen met een beperking kan politieke steun verwachten. In de beleidsvisie en het onderzoeksrapport worden enkele punten genoemd waarop extra politieke aandacht wordt verwacht:

- Geen vergoeding voor seksuele dienstverlening. Er is maatschappelijk (bijvoorbeeld de documentaire Ada⁷) en politiek (de motie van het lid Paulusma (D66)⁸) regelmatig aandacht voor seksuele dienstverlening voor mensen met een beperking. Het is echter niet mogelijk om seksuele dienstverlening te vergoeden uit de stelselwetten.
- Verhalen over mogelijke verplichte anticonceptie in de intramurale gehandicaptenzorg. Zie hierboven.

Rapport Veilige zorgrelatie

De onderzoekers bevelen aan om een prevalentieonderzoek te laten doen naar de incidentie van seksueel grensoverschrijdend gedrag. In het kader van haar toezicht houdt de IGJ het aantal meldingen van grensoverschrijdend gedrag in de gehandicaptenzorg bij. De meldingen worden geanalyseerd en hierover wordt periodiek gerapporteerd. Er is dus een actueel beeld van de ontwikkelingen rond dit thema. De laatste analyse en rapportage is in 2021 gepubliceerd⁹. We kiezen er dus voor deze aanbeveling niet over te nemen.

b. Draagvlak maatschappelijk en eenduidige communicatie

Maatschappelijk is er draagvlak voor het verbeteren van de intimiteits- en seksualiteitsbeleving voor mensen met een beperking. Betrokken partijen reageerden positief op de doelen en acties uit de beleidsvisie, al zullen sommige partijen nog aanvullende wensen hebben.

c. Financiële en personele gevolgen

N.v.t.

d. Juridische aspecten haalbaarheid

N.v.t.

e. Afstemming (intern, interdepartementaal en met veldpartijen)

Beleidsvisie

Intern afgestemd met DMO, PG, J, Z, Nationaal Actieprogramma Aanpak seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld. Extern afgestemd met ervaringsdeskundigen, de VGN, Stichting Tiresias, Rutgers, Hogeschool

⁷ <https://fabuch.nl/projecten/ada/>

⁸ Tweede Kamer, vergaderjaar 2022-2023, 24 170 nr. 266

⁹ <https://www.igj.nl/onderwerpen/seksueel-grensoverschrijdend-gedrag/documenten/wetenschappelijke-publicaties/2021/12/06/onderzoek-naar-seksueel-misbruik-van-mensen-met-een-verstandelijke-beperking>

Rotterdam, Disability Studies NL, IGJ, hoogleraren en begeleiders en orthopedagogen uit diverse organisaties.

Datum

3 oktober 2023

Kenmerk

3705690-1055238-LZ

Rapport Veilige zorgrelatie

N.v.t.

f. Gevolgen administratieve lasten

N.v.t

g. Toezeggingen

Beleidsvisie

Toezegging afgedaan:

- Toezegging om de uitkomsten van de moties van het lid Paulusma (D66) en lid Hijink (SP) in samenhang te bezien met de resultaten van het onderzoek van Gewoon Bijzonder, uit Eindrapportage Programma Volwaardig Leven¹⁰ van 4 februari 2022.

Motie afgedaan:

- Motie van het lid Paulusma (D66)¹¹ over een beleidsvisie intimiteit en seksualiteit mensen met een beperking.

Rapport Veilige zorgrelatie

Toezegging afgedaan:

- Toezegging uit de verzamelbrief van 10 februari 2021¹² om de motie van lid Hijink (SP)¹³ uit te voeren d.m.v. een verdiepend kwalitatief onderzoek vanuit het cliëntperspectief naar het bestaande instrumentarium.

h. Fraudetoets

N.v.t.

5. Informatie die niet openbaar gemaakt kan worden

a. Motivering

Tot personen herleidbare gegevens zijn onleesbaar gemaakt vanwege de bescherming van de persoonlijke levenssfeer.

¹⁰ Tweede Kamer, vergaderjaar 2021-2022, 24 170 nr. 253

¹¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2022-2023, 24 170 nr. 266

¹² Tweede kamer, vergaderjaar 2020-2021, 34 104 nr. 321

¹³ Tweede Kamer, vergaderjaar 2020-2021, 31 015, nr. 21